

Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta

LAUSUNTO

11.4.2024

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksesta annetun lain 2 §:n sekä lastensuojelulain 27 ja 41 §:n muuttamisesta (HE 16/2024 vp)

Talentia kiittää eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokuntaa mahdollisuudesta esittää näkemyksensä hallituksen esityksestä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksesta annetun lain 2 §:n sekä lastensuojelulain 27 ja 41 §:n muuttamisesta. Talentia kannattaa ehdotettuja lainsäädäntömuutoksia, mutta kiinnittää erityisesti huomiota esityksen arvioitujen vaikutusten toteutumismahdollisuuksiin henkilöstön kouluttamisen osalta, sekä sosiaalialan ammattihenkilöiden rooliin osana ikäihmisten palvelutehtävässä kirjattavien asiakastietojen tallentamista.

Siirtymäaika on mahdollisuus henkilöstön kouluttamiseen tai kouluttamisen lykkääntymiseen

Oikeusturvan toteutumisen näkökulmasta koskien sekä asiakkaita että ammattihenkilöitä, on tärkeää, että asiakastietojen käsittelyä koskevat velvoitteet ymmärretään hyvin arjen palvelutoiminnassa. Palvelunjärjestäjällä on vastuu siitä, että asiakas- ja potilastietoja käsittelevät ammattilaiset ovat saaneet riittävän koulutuksen niin lainsäädännön uudistusten kuin tietojärjestelmien turvallisen käytön näkökulmista, viitaten myös lain sosiaali- ja terveystietojen järjestämisestä 59 §. Talentia katsoo, että siirtymäajan pidentäminen voi antaa ajallisesti lisää mahdollisuuksia kouluttaa henkilöstöä asiakastietojen käsittelyyn, kuten hallituksen esityksen vaikutuksinkin todetaan. Toisaalta siirtymäaika sisältää riskin kouluttamisen lykkääntymisestä sekä puutteellisten, tahattomasti jopa lainvastaisten käytäntöjen jatkumisesta asiakastietojen käsittelyssä, esimerkiksi hyvinvointialueiden talouden tasapainottamistoimien vähentäessä kouluttamisresurssia. Talentia korostaa tarvetta varmistaa palvelunjärjestäjien mahdollisuus kouluttaa henkilöstöään asiakastietojen käsittelyyn sekä tarvetta seurata palvelunjärjestäjien vastuun toteutumista henkilöstönsä kouluttamisesta jo siirtymäaikana ja sen jälkeen.

Perustelemme tarvetta seurata palvelunjärjestäjien mahdollisuuksia ja toimia henkilöstön kouluttamisessa asiakastietojen käsittelyyn ajankohtaisella tilanteella: Kansallinen systemaattinen, yhtenäinen sosiaalialan kirjaamisen osaamisen tuki koko maassa on lopetettu maaliskuussa 2024 Kansa-koulu 5 -hankkeen päättyessä. Samalla päättyivät Kansa-koulu-hankkeen muu sosiaalihuollon kirjaamiseen ja asiakastietojen käyttöön liittyvä kehittäminen ja ammattihenkilöiden ja organisaatioiden kysymyksiin vastaaminen. Sosiaali- ja terveysministeriö on myöntänyt rahoituksen suppeammalle Kansa-koulu 6-hanketoteutukselle ainoastaan vuoden 2024 loppuun. Käytännössä rahoitus ei kuitenkaan mahdollista mm. kirjaamisasiantuntijavalmennusten jatkoa. Talentian tiedossa ei ole, että palvelunjärjestäjät olisivat pystyneet varautumaan riittävästi kirjaamiskouluttamisen tarpeeseen osaamisen tai resurssien näkökulmasta. Riski osaamisen häviämisestä ja sirpaloitumisesta kasvaa, jos jatkossa ammattilaisten kouluttaminen kirjaamiseen on pelkästään hyvinvointialueiden ja yksityisten yritysten omalla kontolla mahdollisesti puutteellisella rahoituksella.

Talentia ja sosiaalialan osaamiskeskukset ovat yhteisessä kannanotossaan (7.2.2024) todenneet, että sosiaalihuollon erityispiirteiden, kuten vuorovaikutus- ja suhdeperusteisen työskentelyotteen merkityksen huomioiminen palvelujen vaikuttavuuden kannalta, puoltaa tarvetta jatkossakin systemaattisesti kouluttaa, valmentaa ja ohjata sosiaalihuollon organisaatioita ja ammattihenkilöitä asiakastiedon ja luovutuslupien käsittelyssä suhteessa vuorovaikutustyöhön. Sosiaali- ja terveydenhuollon eri palvelujen ja työorientaatioiden erityispiirteiden ymmärryksen vahvistamiseksi käytettäessä eri orientaatioin muodostettua asiakas- ja potilastietoa, puoltaisi tarvetta käynnistää valmentaminen ja ohjaus sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden kesken.

Palvelujen henkilöstörakenteen vaikutus asiakastietojen käsittelyyn

Hallituksen esityksessä todetaan, että sosiaalihuollon liittymisen yhteydessä tulisi siirtymäsäännösten mukaan aloittaa myös iäkkäiden palvelutehtävässä kirjattavien asiakastietojen tallentaminen sosiaalihuollon asiakastietorekisteriin. Usein kyse on esimerkiksi asumispalveluista, joissa kirjaamiseen käytetään usein potilastietojärjestelmiä johtuen siitä, että kyseisissä palveluissa kirjataan runsaasti myös potilastietoja. Hallituksen esityksessä todetaan, että sosiaalihuollon asiakastietovarannon edellyttämät toiminnallisuudet tulee toteuttaa myös kyseisiin potilastietojärjestelmiin tai palvelunantajan tulee ottaa käyttöön sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmä potilastietojärjestelmän rinnalle, jotta palveluissa voidaan kirjata sekä potilastietoja että sosiaalihuollon asiakastietoja. Esityksessä todetaan, että samankaltainen tilanne on vammaispalveluissa. Talentia tuo esiin, että

samankaltainen tilanne koskee todennäköisesti myös päihde- ja mielenterveyspalveluja. Kiinnitämme huomiota samalla näiden palvelutehtävien henkilöstörakenteeseen, jossa tällä hetkellä painottuu terveydenhuollon ammattihenkilöiden osaaminen, mutta jotka hyötyisivät lisäksi sosiaalialan ammattihenkilöiden osaamisesta. Talentia pitää tärkeänä sosiaalihuollon osaamisen, esimerkiksi gerontologisen sosiaalityön, vahvistamista osana sosiaalihuollon asiakastietojen käsittelyn vahvistamista, viitaten myös aikaisemmin mainittuihin sosiaali- ja terveydenhuollon eri palvelujen ja työorientaatioiden erityispiirteisiin.

Sosiaalialan ammattihenkilöiden oikeus Kelan etuustietoihin terveydenhuollon palvelutehtävässä on välttämätön ja merkittävä parannus

Esityksessä ehdotetaan 64 §:ää täydennettäväksi siten, että terveydenhuollon viranomaisessa toimivilla terveydenhuollon tehtäviä toteuttavilla sosiaalihuollon ammattihenkilöillä olisi oikeus saada Kelalta välttämättömät potilaan etuuksia koskevat tiedot, joita tarvitaan potilaan terveydentilaan liittyviä sosiaaliturvaetuuksia koskevan neuvonnan ja ohjauksen varmistamiseksi. Talentia katsoo, että esitetty muutos on perusteltu, välttämätön ja se parantaa merkittävästi terveys- ja sosiaalityön mahdollisuuksia täyttää kustannusvaikuttava ja ennaltaehkäisevä palvelutehtävänsä kunnioittain asiakkaiden ja potilaiden oikeuksia.

SOSIAALIALAN KORKEAKOULUTETTUIEN AMMATTIJÄRJESTÖ TALENTIA RY

Jenni Karsio
Puheenjohtaja

Kristiina Ruuskanen
Erityisasiantuntija